

Erkek Egemen Toplum Yapısının Gölgesinde Kaderi Yeniden Yazmak: Nathaniel Hawthorne'nun Kızıl Harf ve Cengiz Aytmatov'un Cemile'si

Rewriting Destiny in the Shadow of A Male-Dominant Social Structure: Nathaniel Hawthorne's The Scarlett Letter And Cengiz Aytmatov's Cemile

ÖZET

Nathaniel Hawthorne'nun (1804-1864) "Kızıl Harf"i (The Scarlett Letter) ve Cengiz Aytmatov'un (1928-2008) "Cemile"si toplumsal yapının taşlarından biri olan kadını merkeze alan eserlerdir. Hawthorne'nun "Kızıl Harf"i 17. yüzyıl Püriten Amerika'sındaki kadını, Aytmatov'un "Cemile"si ise 20. yüzyıl Kırgızistan'ındaki kadını içinde bulundukları erkek egemen toplum yapısı bağlamında ele alırlar.

Hem Cemile hem de Hester kendilerine yönelik ayrımcı ve önyargı barındıran yapıyla savaşları eserlerin konusunu oluşturur. Yapıyla savaşları aslında toplumsal kontrolden kaçma üzerinedir. Kontrol mekanizmasını işleten ise namus kavramıdır. Onların evli olmaları zaten pasif bir rolü içselleştirmelerini gerektirir. Ailenin namusuna söz getirecek herhangi bir eylem cezayı beraberinde getirir. Sosyal dışlanma ya da izolasyon ilk akla gelendir. Cemile çözümü yapıdan kaçarak bulurken, Hester yapının kendisine olan bakışını dönüştürmeyi başarır fakat her ikisi de yapıyı değiştiremez. Hester yapıyı içselleştirdiği için "A" harfi toplum nezdinde Adultery'den (zina yapan) Able/Ability'ye (beceri/becerikli) dönüşür. Bu yönüyle en azından yapının sert tutumunda bir gevşeme sağlar.

Çalışmanın protagonistleri Cemile ve Hester Prynne'nin yaşadıkları ataerkil toplum kadınlar üzerinde baskı, ayıplama ve neticesinde gerçekleşen ötekileştirme açılarından benzer özelliklere sahiptir. Her iki karakter de bu yapının içinde kimlik savaşı verir. Cemile yapıdan kaçarak, Hester ise yapıyı dönüştürmeye çalışarak ve yapıyı umursamayarak mücadele eder. Püriten toplum yapısı içinde kadınlar kaçmak gibi bir şansı olsa da kadınlar yapıyı içselleştirdikleri için bunu düşünmezler. Adeta görünmez bir duvarla püriten toplum sınırlarını çizer. Hester için tek çare yapının kuralları dâhilinde bir savaş vermek. Romanın sonunda Hester toplumun farklı kesimlerinden insanlar ve özellikle de kadınlar için bir kahramana ve bilge kadına dönüşür.

Anahtar Kelimeler: Hester, Cemile, Nathaniel Hawthorne, Cengiz Aytmatov, Kadın

ABSTRACT

Nathaniel Hawthorne's (1804-1864) "The Scarlet Letter" and Chingiz Aytmatov's (1928-2008) "Jamila" are works that center on women as a cornerstone of social structure. Hawthorne's "The Scarlet Letter" examines women in 17th-century Puritan America, while Aytmatov's "Jamila" examines women in 20th-century Kyrgyzstan within the context of their male-dominated society.

Both Jamila and Hester's struggles with the structure that discriminates and prejudices against them constitute the subject of their works. Their struggle with this structure is essentially about escaping social control. The concept of honor drives the control mechanism. Their marriage requires them to internalize an already passive role. Any action that threatens the family's honor brings punishment. Social exclusion or isolation is the first that comes to mind. While Cemile finds a solution by escaping the structure, Hester succeeds in transforming the structure's view of her, but neither can change it. Because Hester internalizes the structure, the letter "A" transforms from Adultery to Able/Ability In this respect, it at least provides a relaxation of the structure's rigid stance.

The patriarchal society in which the protagonists of the work, Cemile and Hester Prynne, live shares similar characteristics in terms of oppression, stigma, and resulting marginalization of women. Both characters struggle for identity within this structure. Cemile struggles by escaping the structure, while Hester struggles by trying to transform it and disregarding it. Within the Puritan society, women have the opportunity to escape, but they don't consider it because they have internalized the structure. It draws the boundaries of Puritan society with an invisible wall. For Hester, the only solution is to fight within the rules of the structure. By the end of the novel, Hester becomes a hero and a wise woman for people from different segments of society, especially women.

Keywords: Hester, Cemile, Nathaniel Hawthorne, Cengiz Aytmatov, Woman

Mehmet Taner Türk¹

How to Cite This Article

Türk, M. T. (2025). "Erkek Egemen Toplum Yapısının Gölgesinde Kaderi Yeniden Yazmak: Nathaniel Hawthorne'nun Kızıl Harf ve Cengiz Aytmatov'un Cemile'si" deki Kültürel Unsurların Yabancı Dil Öğretimine Katkısının İncelenmesi" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:11, Issue:9; pp:1571-1576. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17215335>

Arrival: 18 July 2025
Published: 27 September 2025

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, Konya, Türkiye. ORCID: 0000-0003-0152-4458

GİRİŞ

Tarih boyunca edebiyata yüklenen pek çok misyon vardır. Bunlardan önemli kabul edilenlerden bir tanesi de toplumu yansıtmaktır. Edebi eseri yaratan da içinde kurgusal olarak yer alanlar da toplumdan izler taşır ve o topluma referans verir. Edebi eserler farklı coğrafyalar ya da farklı zamanlarda da yazılsa toplumda yaşayan bireyler gibi kurgusal karakterler de benzerlikler taşır. Örneğin, Erna Brodber'in "Louisiana" adlı eserinde ana kadın karakter "anlatısını sözlü gelenek, şarkılar, hikâye anlatıcılığı, tarihsel ve antropolojik gerçeklerle" (Altındış, 2021: 67) iç içe anlatır. Nathaniel Hawthorne'nun (1804-1864) "Kızıl Harf"i (The Scarlet Letter) ve Cengiz Aytmatov'un (1928-2008) "Cemile"si toplumsal yapının taşlarından biri olan kadını merkeze alan eserlerdir ve yazarlarının hayatlarından izler taşır. Hawthorne'nun "Kızıl Harf"i 17. yüzyıl Püriten Amerika'sındaki kadını, Aytmatov'un "Cemile"si ise 20. yüzyıl Kırgızistan'ındaki kadını içinde bulundukları erkek egemen toplum yapısı bağlamında ele alırlar.

Aytmatov'un eserlerindeki kadınlar çoğunlukla gelenek ve göreneklerine bağlı tipler olarak sunulur. Savaş zamanını anlatan eserlerinde kadınlar; anne ve eş rollerinin dışında kocaları askerde olduğundan, evin erkeğine ait olan görevleri de üstlendiklerinden evin reisi rolleriyle de karşımıza çıkarlar. Bireylerin başka cinslerin de rollerini üstlenmesinde savaşın yanı sıra sosyalizmin de etkisi vardır. Alak'a göre (2018: 199) Aytmatov'un eserlerinde kadınlar at kullanmayı çok iyi bildikleri için tarıma da yardımcı olurlar. Ağır işlerin yapılmasında cinsiyet ayrımı söz konusu değildir.

Romantizm Çağı'nda Amerikan edebiyatının büyük edebi dehası Nathaniel Hawthorne, ününü çoğunlukla kurgu eserleriyle kazanmıştır: "Kızıl Harf". Hawthorne'un feminist bir öncü olduğu ve 19. yüzyıl Amerika'sının en güçlü feminist kurgu olan "Kızıl Harf" romanında kadınlara olan sempatisini ortaya koyduğu iyi bilinmektedir. Hawthorne "Kızıl Harf"i yazarken, feminist hareket Amerika'da eşi benzeri görülmemiş bir yükselişe geçiyordu. Bazı radikal feminist savunuculardan, özellikle de etkili bir feminist teorisyen olan Margaret Fuller'den ilham alan Hawthorne, en derin feminist fikirlere erişti. Kadın hakları konusundaki artan farkındalığı, kadın haklarına olan duyarlılığını artırdı ve eserlerinde cinsiyetlerinden dolayı haksızlıklara maruz kalan kadınlara büyük bir sempati duymaya başladı (Guanghua, 2019: 1647). Hawthorne'nun romantik unsurlar barındıran romanı "Kızıl Harf", Amerikan hayal gücünün en seçkin eserlerinden biri olarak kabul edilir (Aşçı, 2019: 1791).

Her iki eserin de anlaşılabilmesi ve çözümlenebilmesi için sosyoloji biliminden ve kavramlarından yardım almak gerekir. Karşılaştırmalı olarak analiz edilecek bu çalışmada sosyolojik çözümlemelerden faydalanılacaktır. Toplum, toplum yapısı, aile, ataerkillik, püritanizm, feminizm gibi sosyolojik kavramlar karşımıza çıkacağı için ilgili literatüre bakmak gerekmektedir.

ERKEK EGEMEN TOPLUM YAPISININ GÖLGESİNDE KADERİ YENİDEN YAZMAK: HESTER VE CEMİLE

Toplumsal yapı üzerinden kadının iki eser üzerinden sorgulandığı bu çalışmada bazı kavramlar önem taşır. Bunlardan birisi de yasak aşk kavramıdır. Edebi eserde çatışma önemli bir kavramdır. Özellikle de geleneksel toplum yapısının sahip olduğu değerleri yok sayan, onunla mücadele eden unsurlar çatışmayı sağlamak için sıkça yazarlar tarafından kullanılır. Yasak aşk çatışma unsurunun ortaya çıkması için oldukça tercih edilen bir konu olarak karşımıza çıkar. Yasak aşkı içeren farklı edebiyatlardan bazı önemli eserler ve yasak aşkın içerik ve formları aşağıdaki alıntıda gözler önüne serilir:

"Yasak aşk, yaşanan aşkın toplum değerlerine uymaması durumudur. Bu durum, genellikle taraflardan en az birinin evli ya da bir ilişkisinin olmasıyla tezahür eder. Bazen de toplumsal sınıf farklılıkları yasak aşkı doğurur. Yasak aşkın mazisi, edebiyatta aşkın tarihi kadar eskidir. Yüzyıllar boyunca her coğrafyada ve her edebiyatta bu konu işlenmiştir. Örneğin, İlyada destanında Akhalılar ile Truva halkı arasındaki savaşın nedeni bir yasak aşktır. Tolstoy'un Anna Karenina'sında Anna yasak bir aşka bulaşmıştır. Madam Bovary'de Emma kocasını aldatmıştır. Her iki kadının da akıbeti acı olmuştur; zira Anna, sisli bir kış günü kendini trenin altına atarak, Emma ise zehir içerek intihar eder. Toplumun onaylamayacağı aşklar bir bakıma yazarları tarafından da onaylanmamış ve her ikisi de cezalandırılmıştır. Yine İngiliz edebiyatında Shakespeare'nin Romeo ve Juliet'inde düşman ailelerin çocuklarının yasak aşkı gündeme getirilmektedir. Alman edebiyatında ise Goethe'nin Genç Werther'in Acıları romanında, delikanlı nişanlı bir kıza âşık olur. Bu aşk da intiharla bitmiştir. Türk edebiyatına geldiğimizde ise iki meşhur yasak aşk romanıyla karşılaşırız: Halit Ziya'nın Aşk-ı Memnu ve Mehmed Rauf'un Eylül. Her iki romanda da müellifler yasak aşkı cezalandırma yoluna gitmişlerdir" (Değirmenci, 2020: 43).

Alıntıdan da anlaşılacağı üzere edebiyatta yasak aşk tarih boyunca kendisine hep yer edinebilmiş popüler bir konu olarak karşımıza çıkar. Yasak aşkın meydana gelebilmesinin yegâne unsuru aşkın yaşandığı toplumdaki normlardır. Genelde yazar da toplumla aynı düşünür ve eserlerin sonunda yasak aşkın tarafları yazar eliyle toplum tarafından

cezalandırılır. Cengiz Aytmatov'un eserinde Cemile ve Danyar aşkında ise bu durum yaşanmaz. Toplum bu aşkı kabul etmese de hikâyenin anlatıcısı yasak aşkın taraflarının mutlu olmasını diler: “Git Cemile, git! Hiç pişman olma, sen mutluluğunu en sarp yollarda yürüyerek buldun” (Aytmatov, 2023: 80). İşte belki de bu yönüyle Cemile romanı, edebiyatta o zamana kadar var olan yazma alışkanlığını kırmış olur. Cemile’yi aynı konuyu işleyen eserlerden ayıran en bariz nokta yazarın cesaretidir.

“Kızıl Harf” romanında Nathaniel Hawthorne, Cengiz Aytmatov gibi Hester’e kendi içinden geldiği gibi hareket etmesine izin vermez. Aslında bu yönüyle yapıyı onayladığı bile düşünülebilir. Yazar Hester’in kendi kimliğini yaratmasına müsaade etmez. İnsanlar bir toplumda doğar ve doğduğu toplumda şekillenir anlayışını meşrulaştırır. Toplum gücünden bir şey yitirmez ve Hester içsel olarak çökerek zayıflar ve yenilir (Baym, 1970: 230). Yine de Hester’i Dünya edebiyatının yasak aşk tarafları arasında ayıran bazı hususlar vardır. Hester yapıya karşı direnç göstermese de yapının onu tanıyıp takdir etmesini sağlaması yönünden diğer kadın karakterlerden ayrışır. Ona çizilen kadere tamamen teslim olmaz. Çalışkanlığı ve bilgisiyle yapıyı dönüştürür.

Cengiz Aytmatov'un “Cemile” anlatısı, klasik halk hikâyelerine, mesnevilerine ya da romanlarına benzer biçimde bir aşk temasını barındırır. Diğer hikâyelerden farkı ise Cemile’nin iç sesini dinleyerek yasak aşkını yaşayıp sevdiğine kavuşması ve toplumun ona biçtiği rolleri elinin tersiyle itmesidir (Gariper, 2007: 71).

Cemile evin tek çocuğudur. İnce, uzun boylu, kara gözlü güzel bir kızdır ama sert bir tabiata sahip, erkek gibi de güçlüdür. Genel olarak çevresiyle uyumludur ama haksızlığa uğradığı zaman kaba kuvvete ve küfre başvurmaktan da geri durmaz. Çalışkan bir kadın olduğu için bazı garip huylarına rağmen kocası Sadık’ın annesi tarafından hemen benimsenir. Sadık, Cemile ile evlendikten kısa bir süre sonra askere gider. Aileye yazdığı mektuplarda töreler gereği karısına özel cümleler sarf etmez. Selam söylemekle yetinir. Zaten hikâyenin sonlarına doğru Cemile, Sadık’ın mektuplarda ona sadece selam söylemesini eleştiren bir tutum sergiler ve Sadık’ın onu sevmediğini söyler. Aralarında yapılan zaten aşk evliliği değildir. Aşk evliliği de o dönemlerde pek görülen bir durum değildir. Kocaları ölen kadınların bile fikirleri alınmadan çocuklarıyla başka yerlere gitmelerine izin verilmez. Bundaki amaç toprak ve gelenek bütünlüğünü korumaktır. Cemile yaşadığı toplumda var olan yapıyı içselleştirmede için hikâyenin sonunda Sadık’a haber vermeden Danyar isimli biriyle başka diyarlara kaçar. Kırgız toplumunun töre ve normlarını içselleştirmiş olan Cemile’nin kayınvalidesi bu durumu kabullenemez. Adetlerin, geleneğin ve hayatın acımasızca yıkılmasını sindiremez ve alışamaz. Çünkü Cemile’yi kızı gibi sevmiştir ve onda kendini görmüştür. Her zaman kendi işini kendi gören ya da Cemile’ye yaptıran kayınvalidenin şu sözlerini içeren alıntıda bu durum oldukça açıktır: “-Şu ipliği iğneye geçiriver! Dedi. Cemile yok artık... Ah, ah, ne iyi bir hanımı olacaktı ailemiz için! Gitti işte.. bizi istemedi. Niçin istemedi bizi? Ne kötülük gördü bizden?” (Aytmatov, 2023: 77). Cemile’nin yapıya neden ters davrandığını, yapının ona öğrettiği mantık çerçevesinde algılayamaz.

Hester de Cemile gibi ince, uzun boylu, koyu renkli gür saçları ve simsiyah gözleri ile dönemin kadın zarafetinin ölçülerine sahip, çok güzel bir kadındır. Kocası Roger Chillingworth ise Hester’den yaşça büyük, aksayan bir bacağıyla acımasız ve kötü kalpli hem fiziki açıdan hem de ruhen normal değildir. Cemile’nin sevgilisi Danyar da Roger Chillingworth gibi topaldır. Farklı konumlardaki erkek karakterler de olsa bu benzerlik dikkat çekicidir.

Hem Cemile hem de Hester’in kendilerine yönelik ayrımcı ve önyargı barındıran yapıyla savaşları eserlerin konusunu oluşturur. Yapıyla savaşları aslında toplumsal kontrolden kaçma üzerinedir. Kontrol mekanizmasını işleten ise namus kavramıdır. Onların evli olmaları zaten pasif bir rolü içselleştirmelerini gerektirir. Ailenin namusuna söz getirecek herhangi bir eylem cezayı beraberinde getirir. Sosyal dışlanma ya da izolasyon ilk akla gelendir. Cemile çözümü yapıdan kaçarak bulurken, Hester yapının kendisine olan bakışını dönüştürmeyi başarır fakat her ikisi de yapıyı değiştiremez. Hester yapıyı içselleştirdiği için “A” harfi² toplum nezdinde Adultery’den (zina yapan) Able/Ability’ye (beceri/becerikli) dönüşür. Bu yönüyle en azından yapının sert tutumunda bir gevşeme sağlar.

² “A” harfi ilk olarak kitabın Pazar Yeri isimli bölümünde karşımıza çıkar. “Elbisesinin üzerinde kaliteli kırmızı kumaştan, etrafı altın ipliklerle işlenmiş nakışlar ve muhteşem süslemelerle çevrili bir A harfi duruyordu” (Hawthorne, 2013: 78-79). Buradaki A harfi, aynı zamanda utanç ve cezayı da simgeleyen zinayı temsil eder. Hester, papaz Dimmesdale’e aşık olur ve ondan Pearl ismini verdiği bir kızı olur. Zina, Püritenliğin ahlaki temel ilkelerini yok saymak anlamına gelir. Püriten öğretisine göre, kadın, zina yaptığını göstermek için tüm hayatı boyunca cüppesine işlenmiş olan A harfini giymeye mahkûm edilir. Püritenler için bu tür bir ceza, Hester’i psikolojik olarak işkenceye uğratmayı ve aşağılamayı amaçlar. Kızıl harf, Hester için utanç anlamı taşır. Hester’ın kızıl harfinin apaçık bir günah olduğunu söylersek, Dimmesdale’in kızıl harfi de içsel bir günahıdır. Papaz, Pearl’ün babası olarak, aynı zamanda kuralları da ihlal etmiştir. Kutsal kimliğini ve onurunu savunmak için gerçeği söylemeye cesaret edememiştir. Ancak suçluluk duygusuyla doludur ve huzursuzluğunu ancak kendine eziyet ederek giderebilmiştir. Göğsünü elleriyle örtme davranışından acısını hissedebiliriz. İster Hester’ın elbisesinde ister Dimmesdale’in göğsünde olsun, A harfi zinanın simgesidir. “A”, Arthur Dimmesdale’in adının baş harfidir, bu yüzden Hester darağacında acıyla değil, gururlu bir gülümsemeyle durdu. A harfini takmayı bir utanç olarak değil, sevgilisinin bir simgesi olarak gördü. A aynı zamanda aşk anlamına gelen amour kelimesinin de baş harfidir (Zang, 2001: 407). Hawthorne’nun bunları düşünüp düşünmediği bilinmez ama A harfi daha pek çok farklı durumun sembolü olabilir.

Hester ve Cemile'nin hikâyelerinde benzer pek çok özellik vardır. Hester'in kocası Hester'i, Boston'a önden gönderip kendisi Amsterdam'da kalır. Yaklaşık iki yıllık süre zarfında kocasından hiç haber alınamaz. Kocasının yokluğunda Hester arzularına yenik düşer ve göğsünde kırmızı A harfi (Zina yapan-Adulterer) taşımakla cezalandırılacağı yasak bir aşk ilişkisine girer. Cemile, kocasının askerlik görevi nedeniyle üç yıllık yokluğunda Danyar isimli bir gurbetçi ile yasak aşk yaşar. Hester'den farklı olarak Cemile yakalanmaz ve herhangi bir cezaya tabii tutulmaz fakat toplum tarafından ayıplanır ve kınanır. Hester ve Cemile'nin yaşadıkları toplumlar katı kurallara sahiptir. Hester her ne kadar arzularına engel olamasa da toplumun ona çizdiği kaderden rahatsızlık duymaz. Cemile ise hikâye boyunca sezdirilen arzularının neden olduğu hareket ve tavırlarına bir sınır koyma eğiliminde değildir. Zaten yazar da onu cezalandırmaz. Hester'in zinasının cezası sadece kendisini değil aynı zamanda yasak aşktan doğan çocuğunun hayatını da olumsuz etkiler. Küçük olduğu için annesiyle yaşamaya muhtaç olan çocuk da fiziksel olmasa da psikolojik olarak annesinin damgasını taşır. Kasabadaki püriten çocukların psikolojik ve fiziksel şiddetine maruz kalır: “Bakın, işte kızıl harfli kadın geliyor ve üstelik kızıl harfin sureti de yanında yürüyor! Gelin öyleyse, şunlara çamur atalım!” (Hawthorne, 2013: 129). Kızına Pearl (İnci) ismini koyması bile aslında kızının erkek egemen toplum yapısı karşısında korunmaya muhtaç olduğu mesajını verir. Bununla birlikte çok sevdiği annesinden alıkonulma tehlikesiyle de yaşamak zorundadır. İnciyi koruyan istiridye gibi annesinin de sert ve güçlü durması gerekir.

Püritenlik, 16. yüzyılın sonlarında İngiltere Kilisesi içinde ortaya çıkan bir hareket için kullanılan bir terimdir. Kiliseyi Roma Katolikliği ile Protestan reformcuların fikirleri arasında bir orta yol bularak yeni bir kilise formu oluşturmayı hedeflemiştir. Ortaya çıkan bu püriten yapıyı da en çok Protestanlar savunur. I. James tahta çıkınca püritenlerin aşırıya varan talepleri karşısında onları başka Avrupa ülkelerine ve Amerika kıtasına sürer. İşte romanda sözü edilen insanlar Avrupa'dan sürülen püriten Hristiyanlardır.

Püritenliğin temel ilkesi tanrının mutlak otorite sahibi olarak görülmesidir. Bu bağlamda her şeyin tanrıdan geldiğine inandıkları için kadercilik anlayışındaki sert tutum onları diğer Hristiyanlardan ayırır. Püritenlere göre bir kişi günahkâr ve yozlaşmıştır. Bunu aşmak için katı bir disiplinle yaşaması gerekir. Hawthorne, var olan bu toplum yapısına olan tepkisini Hester karakteri üzerinden vermiştir. Guanhua'a göre (2021: 1651), Hester'in, yerleşik erkek otoritesine karşı devrimci bir mücadeleye girişip radikal bir düşünüşe dönüşen Hawthorne'un sözcüsü olduğu aşikârdır.

Püritenlere göre, bir kişi doğası gereği günahkâr ve yozlaşmıştır. İnsanın yalnızca sert ve aralıksız disiplinle sıkı çalışarak ve kanaatkâr bir yaşamla bu günahkârlıktan kurtulabileceğine inanırlar (Kang, 2009: 148-149). Bu durum onların mütevazı bir yaşam benimsemelerine neden olur. Tutumluluk ve çalışkanlık sayesinde toplum ekonomik olarak gelişir. Bu ekonomik gelişme de siyasal anlamda püritenlere çeşitli kazanımlar sağlar. Bu kazanımların temelinde sahip oldukları dini yapılanma gelir. Bu yüzden dini kurallar sorgulanamaz ve esnetilemez. Kural koyucular ve uygulayıcılar da papazlardır. Başka bir ifade ile erkeklerdir.

Çalışmanın protagonistleri Cemile ve Hester Prynne'nin yaşadıkları ataerkil toplum kadınlar üzerinde baskı, ayıplama ve neticesinde gerçekleşen ötekileştirme açılarından benzer özelliklere sahiptir. Her iki karakter de bu yapının içinde kimlik savaşı verir. Cemile yapıdan kaçarak, Hester ise yapıyı dönüştürmeye çalışarak ve yapıyı umursamayarak mücadele eder. Püriten toplum yapısı içinde kadınların kaçmak gibi bir şansı olsa da yapıyı içselleştirdikleri için bunu düşünmezler. Adeta görünmez bir duvarla püriten toplum sınırlarını çizer. Hester için tek çare yapının kuralları dâhilinde bir savaş vermek. Romanın sonunda Hester toplumun farklı kesimlerinden insanlar ve özellikle de kadınlar için bir kahramana ve bilge kadına dönüşür. Kadınlar sık sık ona fikir danışır:

“Hester Prynne, ne bencil ne de kendi çıkarının ve keyfinin hesabını tutarak yaşayan bir insan olduğu için halk, kederlerini ve dertlerini ona anlatıyor, korkunç acılar çekmiş biri olarak ona danışıyordu. En çok da kadınlar ona, hırpalanmış, boş yere harcanmış, aldatılmış, gerekli değer verilmemiş ya da yoldan çıkararak günaha batmış, tutkunun sürekli yinelenen acılarıyla ya da değer verilmediği veya aranılıp bulunmadığı için kendini kimseye bağlayamamış bir kalbin ağır yüküyle gelirler, neden bu kadar bahtsız olduklarını sorup, Hester'dan dertlerine derman olmalarını isterlerdi” (Hawthorne, 2013: 293-294).

Toplumdaki bu dönüşümün temel sebebi Hester'in ne kamusal ne de bireysel meselelere asla bulaşmamasıdır. Kimseyi tahrik etmez. İnsanların en kötü davranışları karşısında bile şikâyet etmeden boyun eğer. Bu davranışıyla birlikte insanlardaki nefret zamanla saygıya dönüşür.

Cemile aslında hikâyenin başında sunulan özellikleri ışığında ona biçilen toplumsal rolleri çok da içselleştirecek birisi olarak sunulmaz. Her ne kadar oldukça çalışkan bir kadın tipi çizilse de, Cemile'nin yapının ona dayattığı bazı normlara karşı olduğu da gözden kaçmaz. Bu yönüyle yapıdan kaçacağı yazar tarafından anlatıcı aracılığıyla okuyucuya sezdirilir: “Cemile Türkü söylemeyi de çok severdi. Büyüklerin yanında, utanmadan, çekinmeden her

zaman bir türkü mırıldanırdı. Bütün bu davranışları elbette, bir gelinin aile içindeki davranışlarını sınırlayan geleneklere pek uygun değildi” (Aytmatov, 2023: 17).

Cemile’nin kayınvalidesi Kırgız toplumundaki kadının konumunu şu sözlerle açığa vurur:

“Bir kadını mutlu eden şey çocuk doğurmak ve bir evde bulunması gereken şeylere sahip olmaktır. Allah’a şükür biz ihtiyarların kazandığı her şey size kalacak. Bunları mezara götürecek değiliz. Yalnız şunu bilmelisin ki, mutluluk ancak namus ve haysiyetini koruduğun sürece vardır. Bu sözümü sakın unutma!” (Aytmatov, 2023: 17).

Cemile ve Hester karakterleri bu katı toplum yapısıyla mücadele ederken eril özellikler gösterirler. Bu sayede güçlü bir kimlik oluştururlar. Çünkü ataerkil toplum yapısında kadın dışa bağımlı ve ev içi rollere mahkûm bırakılır. Cemile karakterinin Hester’den farkı ise ev dışındaki ağır işlerde de kadınlara çeşitli roller biçilmesidir. Bir başka ifade ile Kırgız toplumunda ev dışı rollerde cinsiyet ayrımının olmaması, Cemile’nin üzerindeki baskıyı daha da artırmaktadır. Cemile’nin kocasının savaşta olması, Cemile’nin kamusal alanda da kendisini korumasını gerektirmektedir. Bu yüzden Cemile kamusal alanda eril özellikler göstermek zorunda kalır. Özellikle de savaş dönemlerinde erkeklerin çoğu savaşta olduğu için erkeğe ait rollerin de kadınlar tarafından icra edildiği görülür:

“Daha on beşine basmamış olan bizler ise kolhozda çalışıyorduk. Büyük erkeklerin harcı olan günlük ağır işler bizim zayıf omuzlarımıza yüklenmişti. İş, özellikle hasat mevsiminde çok zor olurdu. Haftalarca eve uğramaz, gecemiz, gündüzümüz tarlada, harmanda veya istasyona tahıl taşıdığımız yollarda geçerdi” (Aytmatov, 2023: 8).

Alıntıdan da anlaşılacağı üzere savaşa giden erkeklerin yaptığı bütün işler cinsiyet fark etmeksizin geri kalan herkes tarafından paylaşılmaktadır. Yukarıda bahsi geçen bütün işler anlatıcı ve Cemile tarafından yapılır.

Genel olarak bakıldığında; Hester’in yaşadığı Katolik mezhep temelli püriten toplum yapısı baskı açısından Cemile’nin yaşadığı geleneğin neden olduğu baskıcı topluma göre oldukça katıdır. Bunun belki de en temel sebebi Kırgız toplumun savaşta olmasından dolayı ataerkil yapıda meydana gelen yumuşamadır. Çünkü yapının eyleyenleri olan erkekler toplumda görünür değildir. Püriten toplumda ise erkekler baskının merkezindedir. Özellikle de papazlar toplumu yönlendirmede oldukça etkilidirler: “Papazlar arasındaki düşmanlarının koparttığı skandala göre Luther de, o şeytan soyundan gelme bir piçti ve Pearl de” (Hawthorne, 2013: 125). Bir başka yerde: “İddia ediyorum ki küçük yaramazın içinde cadılık var” (Hawthorne, 2013: 143). Sayısını artırabileceğimiz bu tarz ifadelerden de anlaşılacağı üzere hem Hester hem de kızı Pearl cinsiyetlerinden dolayı yoğun biçimde psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kalırlar. Hester’e ve kızına uygulanan ya da uygulanmak istenen şiddet sadece erkek kanadından gelmez. Püriten toplumda yaşayan kadınlar toplumda saygınlık kazanmak ve onanmak için eril özellikler sergilemek zorundadır. Bunu da dişil özelliklerinden yani kadın kimliğinden sıyrılarak yapabileceklerine inanırlar. Bu yüzden naif, narin ya da kırılgan tavırlar yerine sert, kaba ya da eril özelliklerini sergilemeleri ya da taklit etmeleri gerekir. Hester’e verilen kızıl A harfiyle dolaşma cezasını diğer kadınlar yetersiz bulurlar. Özellikle de belirli bir yaşa gelip püriten toplum yapısını içselleştiren kadınlarda bu tavır daha belirgindir:

“Hanımlar dedi elli yaşlarında sert hatlı bir kadın. “Size fikrimi söyleyeceğim. Eğer bu Hester Prynne gibi ahlaksızları biz, olgun ve kilise üyesi namuslu kadınların eline verselerdi, bu halkın çıkarına olurdu. Ne dersiniz dostlar? O cilveci, yargılanmak için şu anda birbirine kenetlenmiş olan biz beşimizin önüne çıksaydı, saygıdeğer sulh yargıcının bahsettiği gibi bir cezayla yakayı sıyrabilir miydi? Aziz Meryem adına, hiç sanmıyorum!” (Hawthorne, 2013: 77).

Hester’e karşı yaşça olgun kadınların takındığı sert tavra Hester kadar şiddetli olmasa da Cemile de maruz kalır. İki romanın yaşlı kadınları toplumsal yapıyı içselleştirirler. Bu yapıda kadının tavır ve davranışları esnetilemez bir halde kalıplaşır. Evli bir kadın kaderine razı olmalıdır ve hâline şükretmelidir. Duygularını eyleme dökmeden sessizce içinde yaşamalıdır. Çünkü ses çıkarma özgürlüğü yoktur: “o yosma da bunu anlayınca aklı başına gelir ama iş işten geçmiş olur” (Aytmatov, 1990: 76). Bir başka yerde: “Altın saçlı bir kadın bile en aşağı bir erkekten daha aşağıdadır” (Aytmatov, 1990: 77). Bu iki alıntıdan anlaşılacağı üzere kadın toplum basamaklarında erkeğin altındadır. Seçim şansı yoktur ve ona biçilen rollerin dışına çıkamaz. Kadının kaderi erkeğin kalemiyle yazılır.

Aytmatov’un eserlerinde belirtik olarak kader olgusu işlenir. Orta Asya’nın ve Kırgız toplumunun acı dolu kaderi eserlerde kendisine sıkça yer edinir. Aytmatov da Kırgız toplumunun sesi olarak bu zulüm dolu, acı dolu kaderi dünyaya tanıtır. Çünkü ondan daha iyi seslenecek kimse yoktur (Kutlu, 2018: 7). Aynı tabloyu Hawthorne’nun eserlerinde de görürüz. 17. yüzyıl Amerika’sının katı Püriten toplum yapısının bütün detayları yazar tarafından adeta bir ayna gibi okura yansıtılır. Tabii ki aralarında bazı farklar da vardır. Aytmatov, Hawthorne’a göre daha cesur davranır. Cemile, erkek egemen toplum yapısından kaçarken, Hester yapı içinde kaderine razı bir görüntü çizer. Hawthorne’nun içinde yaşadığı yapıdan çekindiğini ve belki de söylemek istediği her şeyi söyleyebilecek özgürlük alanı olmadığını düşünebiliriz. Yine de Hester, yapı içinde pasif olarak kalması istenirken, yapının kuralları içinde bir mücadele vererek, ona yüklenen olumsuz imgeleri çalışkanlığıyla kırmayı başarır. Zaman içinde

Püriten toplumda saygınlık kazanır ve kendi kaderini kendi yazar. Cemile, evli olmasına rağmen ona biçilen edilgen eş rolüne direnç göstererek toplumsal normlara ve değer yargılarına isyan ederek, yasak aşkı Danyar ile kaçarak, kendi kaderini kendisi yazmayı seçer.

SONUÇ

Kadınları merkeze alan Nathaniel Hawthorne'un "Kızıl Harf" ve Cengiz Aytmatov'un "Cemile" eserleri, farklı dini bir yapılanma içinde yaşayan toplumları betimleyen anlatılar olsa da her iki eserde de kadınlar erkek egemen toplum yapılarının gölgesinde yaşarlar. Bu durum bu iki eseri karşılaştırılabilir kılan en önemli unsurdur. Erkek egemen toplum yapısında onlara çizilen kaderi yaşayıp yaşamayacaklarına dair verdikleri kararlar ve kararların eyleme dökülme durumu bu makalede sorgulanmıştır. Kırgız toplum yapısı içinde yaşayan Cemile kendisine çizilen kaderi reddedip eyleme geçerken, Püriten Amerikan toplumunun ferdi Hester ona çizilen kaderi kabul ederek içselleştirir. Her iki eser de, toplumdaki eril kültürün baskıları ve ahlaki dayatmaları altında kadınların özgürlük arayışını resmeder. Hester ve Cemile'nin hikâyeleri, erkek egemen sistemin sadece erkekler değil kadınlar tarafından da diğer kadınları nasıl kontrol altında tuttuğunu ve mağdurların özgürlüklerini nasıl kısıtladığını gözler önüne serer.

Makale için, "Kızıl Harf" ve "Cemile" eserlerinin seçilmesinin özel bir anlam içerdiğini belirtmek gerekir. Hester ve Cemile'nin yaşadıkları toplum yapısı birbirine pek çok açıdan benzerlik gösterir. Eril tahakküm altında yaşayan kadınların içe dönük ve pasif bir yaratılışı kader olarak kabul edip, içselleştirmeleri beklenir. Cemile ve Hester karakterleri için ortak noktalardan bahsetmek gerekir. Her iki karakter de Dünya edebiyatında yer alan yasak aşk faillerinin aksi biçimde hareket ederler. Aslında yazarlar farklı hareket eder demek daha doğru olacaktır. Aytmatov, eserde anlatıcı aracılığıyla Cemile'yi yasak aşkı Danyar ile kaçışından dolayı eleştirmez aksine onu destekler. Hawthorne da yapının Hester'e karşı acımasızlığını gözler önüne sererek, Hester'i çalışkan ve bilge kadın özellikleriyle över. Yazarlar, sadece kurgusal eserleri üzerinden bir hayat yaşamazlar. Bir toplumun içinde doğar ve yaşarlar. Bu yüzden yazdıkları eserler içinde bulundukları yapı tarafından değerlendirilir. Bu açılardan bakıldığında; Aytmatov'un Hawthorne'a göre daha cesurca bir davranış sergileyip kadın karaktere özgürlük sunması, onu Hawthorne'dan farklı kılan en önemli unsur olduğunu belirtmekte fayda var.

KAYNAKÇA

Alak, E. (2018). "Cengiz Aytmatov'un Cemile ve Sultan Murat Adlı Hikâyelerinin Sosyolojik Yapısının İncelenmesi" içinde *Suların Sırrını Ödünçleyen Adam Cengiz Aytmatov'a Armağan* (Editörler: Hasan Bahar ve Shurubu Kayhan). Konya: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 191-206.

Altındaş, H. (2021). "I am the link between the shores washed by the Caribbean Sea": circum Caribbean connections and the re-visioning the multicultural U.S. south in Erna Brodber's Louisiana. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 57-78.

Aşçı, Y. (2019). The Role of Woman in Nathaniel Hawthorne's Novel The Scarlet Letter and William Faulkner's Novel As I Lay Dying. *Journal of History School*, 43, 1787-1809.

Aytmatov, C. (2023). *Cemile* (42. Baskı). (Çev: Refik Özdek). İstanbul: Ötüken Neşriyat

Baym, N. (1970). "Passion and Authority in The Scarlet Letter". *The New England Quarterly*, 43(2), 209-230

Değirmenci, H. (2020). Cengiz Aytmatov'un Cemile ile Hakan Şenocak'ın Naj hikâyelerinde Ana Motif olarak "Yasak Aşk". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(74), 42-48

Gariper, C. (2007) "Cengiz Aytmatov'un Cemile Adlı Hikâyesinde İnsanın Kendisi Olması Problemi ve Aşk", *İlmi Çalışmalar*, 23, 59-72

Hawthorne, N. (2013). *Kızıl Harf Damgalı Kadın* (Çev: Alican Azeri). İstanbul: Bordo-Siyah Yay.

Kang, N. (2009). Puritanism and Its Impact upon American Values. *Review of European Studies*, 1(2), 148-151.

Kutlu, A. (2018). "Aytmatov'un Öze Dönüş Çağrıları" içinde *Suların Sırrını Ödünçleyen Adam Cengiz Aytmatov'a Armağan* (Editörler: Hasan Bahar ve Shurubu Kayhan). Konya: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, 5-14.

Li, G. (2021). "On Hawthorne's Feminist Ideas Reflected in The Scarlet Letter". *International Journal of English, Literature and Social Science*. 4(6), 1647-1651

Zang, C. (2021). "Analysis of the Scarlet Letter from the Perspective of Symbolism". *International Journal of Social Science and Education Research*, 4(8), 406-411